

Postanowienie z dnia 4 listopada 2010 r., IV CZ 82/10

Na postanowienie uwzględniające tylko część żądanych kosztów procesu, pomimo nieoddalenia wniosku w pozostałym zakresie, stronie przysługuje zażalenie.

Sędzia SN Jan Górowski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Krzysztof Pietrzykowski

Sędzia SN Bogumiła Ustjanicz

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Briana C. przeciwko Towarzystwu Ubezpieczeń i Reasekuracji "W." S.A. w W. o zapłatę, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 4 listopada 2010 r. zażalenia strony pozwanej na postanowienie o kosztach procesu zawarte w wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 16 kwietnia 2010 r.

zmienił zaskarżone postanowienie w ten sposób, że zasądził od powoda na rzecz strony pozwanej kwotę 1200 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego oraz zasądził kwotę 600 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 16 kwietnia 2010 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku oddalił apelację i zasądził od powoda na rzecz pozwanej kwotę 600 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za instancję odwoławczą.

Pozwana w zażaleniu wniosła o zmianę zaskarżonego postanowienia przez podwyższenie zasądzonej z tytułu kosztów kwoty 600 zł do kwoty 1200 zł i podniosła, że skoro wartość przedmiotu zaskarżenia apelacyjnego wynosiła kwotę 11 726 zł, to należne pozwanemu koszty zastępstwa procesowego powinny wynieść żadaną w zażaleniu kwotę (§ 12 pkt 1 w związku z § 6 pkt 5 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów

pomocy prawnej udzielonej z urzędu, Dz.U. Nr 163, poz. 1349 ze zm. – dalej: „rozporządzenie”).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie do Sądu Najwyższego przysługuje co do kosztów procesu, które nie były przedmiotem rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji (art. 394¹ § 1 pkt 2 k.p.c.). Hipoteza tego przepisu nie jest ograniczona do spraw, w których przysługuje skarga kasacyjna. Zapatrywanie to ma oparcie nie tylko w treści wskazanego przepisu, ale także w wykładni systemowej. W sprawach, w których przysługuje skarga kasacyjna, jest dopuszczalny omawiany środek odwoławczy w wypadkach określonych w art. 394¹ § 2 k.p.c. Gdyby ustawodawca zamierzał ograniczyć dostępność zażalenia co do kosztów procesu w zależności od dopuszczalności w sprawie skargi kasacyjnej, przepis ten zostałby umieszczony w paragrafie drugim i miałby inną treść.

W obecnym stanie prawnym orzeczenie o kosztach może mieć charakter rozstrzygnięcia ostatecznego, tj. może określać, kto i w jakiej wysokości je ponosi ze wskazaniem ściśle oznaczonej kwoty, albo wyrzeczenia przesądzającego tylko zasady poniesienia przez uczestników kosztów (art. 108 § 1 k.p.c.).

Orzeczenie ostateczne o kosztach powinno być zupełne, tj. powinno rozstrzygać, kto i w jakiej wysokości ponosi koszty postępowania, a więc obejmować wszystkie opłaty i wydatki poniesione w sprawie, także koszty postępowania mediacyjnego, zażaleniowego, zabezpieczającego, apelacyjnego i kasacyjnego (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 1971 r., I CZ 57/71, OSPiKA 1972, nr 6, poz. 105 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 kwietnia 1973, II CR 159/73, OSNCP 1974, nr 5, poz. 90).

W judykaturze został już rozstrzygnięty problem, kiedy strona może skorzystać, ze środka w postaci wniosku o uzupełnienie orzeczenia w przedmiocie kosztów (art. 351 § 1-3 k.p.c.) oraz kiedy przysługuje jej zażalenie na takie rozstrzygnięcie. Nie budzi wątpliwości stanowisko, że wykładnia prawa procesowego nie może prowadzić do konkluzji, iż od tego samego rozstrzygnięcia przysługują stronie do wyboru dwa środki prawne – wniosek o uzupełnienie lub zażalenie.

Sąd Najwyższy wyjaśnił, że zażalenie na orzeczenie o zwrocie kosztów procesu przysługuje stronie także wtedy, gdy sąd uwzględnił tylko część żądanych kosztów i nie oddalił pozostałej reszty (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11

grudnia 1972 r., III PZP 14/72, OSNCP 1972, nr 12, poz. 215). Nie przysługuje natomiast stronie ten środek odwoławczy, lecz tylko wniosek o uzupełnienie, jeżeli w orzeczeniu kończącym sprawę w instancji brak w ogóle rozstrzygnięcia o kosztach, a strona we właściwej formie i w przewidzianym terminie zgłosiła wniosek o przyznanie kosztów. Poza tym nawet w razie niezłożenia takiego wniosku i braku rozstrzygnięcia o kosztach w orzeczeniu kończącym stronie działającej bez adwokata radcy prawnego lub rzecznika patentowego przysługuje tylko wniosek o uzupełnienie orzeczenia (art. 109 § 1 k.p.c.). Pogląd ten znajduje podstawę w art. 351 § 1 k.p.c., który wprost stanowi, że wniosek o uzupełnienie przysługuje, jeżeli sąd nie zamieścił w orzeczeniu dodatkowego rozstrzygnięcia, które według przepisów ustawy powinien zamieścić z urzędu.

Wskazane zasady ukształtowały praktykę i nie budziły wątpliwości także w literaturze aż do czasu wprowadzenia do kodeksu postępowania cywilnego art. 108¹. W świetle tego unormowania, jeżeli nie orzeczono o obowiązku poniesienia kosztów sądowych lub orzeczeniem nie objęto całej kwoty należnej z tego tytułu, postępowanie w tym przedmiocie wydaje na posiedzeniu niejawnym w każdym czasie sąd, przed którym sprawa toczyła się w pierwszej instancji. W wyniku tej zmiany w literaturze pojawił się pogląd, że obecnie brak wymaganego przez art. 108 k.p.c. orzeczenia o obowiązku poniesienia kosztów sądowych lub nieobjęcie całej kwoty rozstrzygnięciem dotyczącym tych kosztów nie może być potraktowane jako negatywne rozstrzygnięcie w tym przedmiocie lub zakresie, gdyż z art. 108¹ k.p.c. wynika domniemanie, że orzeczenie sądu jest w takiej sytuacji niepełne i wymaga uzupełnienia.

Zażalenie dotyczy jednak kosztów zastępstwa procesowego, a nie kosztów sądowych, a w zakresie kosztów procesu brak istotnych argumentów uzasadniających odejście od zasad wyrażonych w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 1972 r., III PZP 14/72. Także w obecnym stanie prawnym z art. 351 k.p.c. wynika samodzielność aktu rozstrzygania o kosztach procesu, gdyż uzupełnienie orzeczenia w części dotyczącej kosztów następuje niezależnie od tego, czy jednocześnie ma również miejsce uzupełnienie wyroku co do zgłoszonych roszczeń, a nadto w dalszym ciągu istnieje możliwość odrębnego zaskarżenia orzeczenia o kosztach procesu na podstawie art. 394 § 1 pkt 9 k.p.c.

Na podstawie tego przepisu zażalenie przysługuje m.in. na postanowienie w przedmiocie zwrotu kosztów. Takie szerokie ujęcie przepisu wskazuje, że ten

środek odwoławczy może być wniesiony na każde zawarte w orzeczeniu rozstrzygnięcie dotyczące zwrotu kosztów nawet wtedy, gdy strona stoi na stanowisku, iż należy się jej z tego tytułu większa niż kwota zasądzona. Także hipoteza art. 394¹ § 1 pkt 2 k.p.c. jest ujęta szeroko. Z tych względów można wywieść wniosek, że gdy rozstrzygnięcie w przedmiocie zwrotu kosztów procesu w sądzie drugiej instancji zapadło i w ocenie strony jest ono niezgodne z prawem, to przysługuje jej zażalenie.

Za utrzymaniem dotychczasowej praktyki przemawiają także skomplikowane zasady rządzące rozliczeniem kosztów procesu, np. gdy strona złożyła wniosek o zasądzenie kosztów według norm przepisanych, a sąd stosunkowo rozdzielił koszty i zastosował co do niektórych czynności zasadę zawinienia (art. 103 k.p.c.), to po zapadnięciu orzeczenia ani powód, ani pozwany nie są w stanie, aż do otrzymania szczegółowego pisemnego uzasadnienia, zorientować się co do kompletności orzeczenia o kosztach. Poza tym trzeba pamiętać, że przepisy dotyczące opłat za udzielanie stronom pomocy prawnej wprawdzie określają stawki minimalne, niemniej sąd, zasądzając adwokatom i radcom prawnym koszty z tytułu zastępstwa prawnego, bierze pod uwagę nakład pracy, charakter sprawy i ich wkład w przyczynienie się do wyjaśnienia i rozstrzygnięcia sporu (§ 2 ust 1 rozporządzenia). Także z tych względów strony w chwili zapadania orzeczenia w przedmiocie zwrotu kosztów mogą mieć utrudnioną ocenę co do zupełności tego orzeczenia.

Na marginesie trzeba zauważyć że przepis zawarty obecnie w art. 108¹ k.p.c. obowiązywał już od dnia 20 czerwca 1967 r. i stanowił go poprzednio art. 13 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 24, poz. 110).

Z tych względów należało przyjąć, że od przedmiotowego orzeczenia przysługuje zażalenie, a ponieważ koszty zastępstwa procesowego dla zastępującego pozwaną radcy prawnego zostały zasądzone przez Sąd Okręgowy poniżej minimalnej stawki (§ 12 pkt 1 w związku z § 6 pkt 5 rozporządzenia), zażalenie, zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu (art. 98 § 1 k.p.c.), należało uwzględnić, na podstawie art. 398¹⁶ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c.